

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ (Ιούλιος 2013)

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΣ ΖΕΡΒΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Απ' τα μέσα της δεκαετίας του 70', πολλώ δε μάλλον τη δεκαετία του 80' το περιβάλλον άρχισε να μεταβάλλεται σ' ένα μείζον ζήτημα για τη χάραξη κυρίως της ευρωπαϊκής-κοινοτικής και σε μικρότερο βαθμό της εθνικής πολιτικής. Τότε ξεκίνησε η παραγωγή ευρωπαϊκής νομοθεσίας, με την οποία υιοθετούνταν πολιτικές φιλικές για το περιβάλλον, που αποσκοπούσαν σε μια βιώσιμη ανάπτυξη. Μέρος αυτών των πολιτικών αποτελεί και το σύστημα απονομής του ευρωπαϊκού οικολογικού σήματος, το οποίο είναι και το αντικείμενο της συγκεκριμένης μελέτης.

Κατ' αρχάς, στην πρώτη ενότητα θα εξετάσουμε τι ακριβώς είναι η οικολογική σήμανση και πού αυτή αποσκοπεί. Θα διαπιστώσουμε τις κατηγορίες των προϊόντων και υπηρεσιών, που δύνανται να λάβουν το σήμα. Για τη λήψη του, βέβαια, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η πλήρωση κάποιων συγκεκριμένων κριτηρίων, που προβλέπονται απ' την κοινοτική νομοθεσία.

Ορμώμενοι απ' τα κριτήρια απονομής του σήματος, στο δεύτερο κεφάλαιο το ενδιαφέρον μας θα κεντρίσουν οι τρεις Κανονισμοί, που έχουν θεσπιστεί απ' τα αρμόδια ευρωπαϊκά όργανα περί της απονομής του σήματος. Αναλύοντάς τους, την προσοχή μας, πέραν των κριτηρίων, θα κεντρίσουν η διαδικασία που πρέπει να τηρείται μέχρι και την απονομή του, τα αρμόδια γι' αυτήν όργανα, όπως επίσης και οι τρόποι με τους οποίους προωθείται η χρήση του σήματος.

Έχοντας αναλύσει τους Κανονισμούς, στην τελευταία ενότητα θα προσπαθήσουμε να πραγματοποιήσουμε έναν απολογισμό με την μέχρι στιγμής πορεία του κοινοτικού οικολογικού σήματος. Σ' αυτόν θα λάβουμε υπ' όψιν μας στοιχεία που σχετίζονται με τη χρήση του σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, αναδεικνύοντας τοιουτοτρόπως την επιτυχία, ή μη της πολιτικής αυτής.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Τι είναι το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα

Για πολλούς θεωρητικούς -και όχι μόνο- το οικονομικό μοντέλο στηρίζεται στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, όπως επίσης και στην επένδυση στην τεχνολογία και την καινοτομία. Η Βιομηχανική Επανάσταση, λαμβανομένη χώρα στα μισά του 19ου αιώνα, έθεσε τις βάσεις για μια οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο, πέραν των θετικών αποτελεσμάτων της (αύξηση των εμπορικών συναλλαγών, ενίσχυση της απασχόλησης κλπ), στην πορεία του χρόνου εμφάνισε και αρνητικές συνέπειες. Ενώ το μεγαλύτερο εισόδημα βελτίωνε πια το επίπεδο διαβίωσης, παράλληλα την ποιότητα ζωής υποβάθμιζε η περιβαλλοντική κρίση. Μια κρίση, οι ρίζες της οποίας εντοπίζονται στην «ανθρωποκεντρική ιδέα» (Δικαίος 2007), στην ιδέα του ότι ο άνθρωπος, το ύψιστο δημιούργημα του Θεού, υπερέχει έναντι όλων των άλλων όντων.

Έναν αιώνα και κάτι παραπάνω ύστερα απ' το ξέσπασμα της εκβιομηχάνισης, το διογκωμένο πια περιβαλλοντικό πρόβλημα άρχισε ν' αποτελεί μείζον ζήτημα στις κατά τόπους, και κυρίως ευρωπαϊκές, κυβερνήσεις. Γρήγορα τέθηκε στην ατζέντα και της νεοσυσταθείσας Ευρωπαϊκής και Οικονομικής Κοινότητας. Το διακυβεύον θέμα που κυριαρχούσε στις συζητήσεις, ήταν το πώς θα συνδυαζόταν η οικονομική άνθηση με την προστασία του περιβάλλοντος. Αυτή, άλλωστε, είναι και η ουσία της βιώσιμης ανάπτυξης (Γκιζάρη-Ξανθοπούλου 2003: σ. 33), που στοχεύει στη συμφιλίωση της οικονομίας με το περιβάλλον, μέσω οικονομικών εργαλείων, τα οποία αντανακλούν το οικονομικό κόστος της περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Στα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την προάσπιση των δικαιωμάτων της κοινωνίας όσον αφορά το περιβάλλον, δυνάμεθα να συμπεριλάβουμε περιβαλλοντικούς φόρους, εμπορεύσιμες άδειες, όπως επίσης και κρατικές ενισχύσεις προς εκείνους -τους επιχειρηματίες κυρίως- που δείχνουν το σεβασμό τους προς τη φύση. Τα συγκεκριμένα αποτελούν τα επονομαζόμενα και ως «άμεσα» οικονομικά

εργαλεία, τα οποία αντιπροσωπεύουν τη ρυθμιστική παρέμβαση του κράτους στην όλη περιβαλλοντική προσπάθεια. Εντούτοις, οι πολιτικές περιβάλλοντος των κρατών-μελών της Ε.Ε. δεν περιορίζονται μόνο στα άμεσα εργαλεία. Αντιθέτως, στη φαρέτρα τους διαθέτουν και έμμεσους τρόπους ως προς την εξασφάλιση της πολυπόθητης «βιωσιμότητας», κορωνίδα των οποίων αποτελεί το οικολογικό σήμα.

Το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα είναι ένα έμμεσο εργαλείο οικονομικής παρέμβασης, το οποίο στοχεύει στην προώθηση προϊόντων που μπορούν να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον έναντι άλλων (Κουτούπα-Ρεγκάκου 2008: σ. 123). Τα προϊόντα, τα οποία λαμβάνοντας υπ' όψιν κάποια συγκεκριμένα κριτήρια δύνανται να αποκτήσουν το οικολογικό σήμα της Ε.Ε., διακρίνονται στις εξής κατηγορίες :

- προϊόντα καθαρισμού (απορρυπαντικά, σαπούνια, σαμπουάν, μαλακτικά, καθαριστικά)
- είδη ένδυσης (υφάσματα, υποδήματα)
- στρώματα και κλινοσκεπάσματα
- βαφές και βερνίκια
- επικαλύψεις δαπέδων
- ηλεκτρονικές συσκευές (τηλεοράσεις, υπολογιστές)
- οικιακές συσκευές (λάμπες, ψυγεία, κλιματιστικά)
- έπιπλα
- είδη κήπου (λιπάσματα)
- λιπαντικά
- προϊόντα χαρτιού (φωτοτυπικό χαρτί)

- Υπηρεσίες: τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, μαρίνες, ορεινά καταφύγια, κέντρα υγείας, δημόσια μέσα μεταφοράς, συνεδριακά κέντρα) και camping

Συνολικά στις τάξεις των αγαθών, τα οποία δύνανται να λάβουν το οικολογικό σήμα, συγκαταλέγονται 21 προϊόντα και 2 υπηρεσίες (Νικολαΐδου 2010: σ. 96). Τα αγαθά αυτά προσφέρουν μια εγγύηση επιστημονικού ελέγχου στα ευαισθητοποιημένα άτομα, ότι αγοράζουν πραγματικά «πράσινα» προϊόντα (Γκιζάρη-Ξανθοπούλου 2003: σ. 191), τα οποία έχουν ελεγχθεί από ένα ανεξάρτητο φορέα, όπως θα διαπιστώσουμε και στη συνέχεια, εξετάζοντας τους θεσπισμένους απ' τα ευρωπαϊκά όργανα Κανονισμούς. Συνάμα. Στηρίζουν την προσπάθεια για μια βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία, όπως προαναφέραμε, αποτελεί έναν απ' τους βασικούς πυλώνες της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης. Πάνω σ' αυτήν, άλλωστε, στηρίχθηκε το 4ο πρόγραμμα δράσης των ευρωπαϊκών κοινοτήτων (1987-1992), στο οποίο τονίσθηκε και η σημασία της χρήσης των «οικοπροϊόντων».

Ωστόσο, εκτός απ' την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, το οικολογικό σήμα είναι απόρροια, δύο άλλων, ζωτικής σημασίας κανόνων για την περιβαλλοντική πολιτική, εκείνων της πρόληψης και της προφύλαξης. Η πρόληψη θεωρείται ως η πεμπτουσία των γενικών αρχών προστασίας του περιβάλλοντος (Κουτούπα-Ρεγκάκου 2008: σελ.46). Η λήψη κατάλληλων μέτρων εκ των προτέρων και όχι εκ των υστέρων για την πρόληψη ενδεχομένων κινδύνων για τη δημόσια υγεία, την ασφάλεια και το περιβάλλον συναντάται στο άρθρο 174 παρ.2 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στην ίδια διάταξη -όπως και στο άρθρο 130P παρ. 2 της Συνθήκης του Maastricht- λαμβάνει χώρα και η αντίστοιχη αρχή της προφύλαξης, που προϋποθέτει τη λήψη κατάλληλων θετικών μέτρων για την πρόληψη απωτέρων κινδύνων, ακόμα και αν αυτοί δεν είναι βέβαιοι, αλλά απλά πιθανοί.

Στις δύο αυτές αρχές ακουμπά η πολιτική του οικολογικού σήματος, στόχος της οποίας είναι και η κατανάλωση φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων για την αποτροπή ενδεχομένων κινδύνων, που προκύπτουν απ' τη μόλυνση που προκαλεί η παραγωγή και η χρήση άλλων, αντιστοιχών. Για τον λόγο τούτο, άλλωστε, το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα υπηρετεί και την καταπολέμηση της ρύπανσης στην πηγή, μέσω της εξασφάλισης μιας ορθής διαχείρισης των πρώτων υλών, όπως θα διαπιστώσουμε στις επόμενες ενότητες.

Τέλος, ως προς τη διαχείριση των πρώτων υλών, σημαίνουσα αρχή της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής είναι και εκείνη, του ότι «ο ρυπαίνων πληρώνει». Βάσει αυτής ο ρυπαντής οφείλει και πρέπει να υφίσταται τις δαπάνες των μέτρων πρόληψης και καταπολέμησης της ρύπανσης που υιοθετούνται απ' τις δημόσιες αρχές (Γκιζάρη-Ξανθοπούλου 2003: σ. 79). Τοιουτοτρόπως, υφίσταται μια *εσωτερίκευση* του περιβαλλοντικού κόστους σε επίπεδο ρυπαντή.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν του όλες τις παραπάνω αρχές, και ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήδη, στο 19ης Ιουνίου 1987 ψήφισμά του είχε υποστηρίξει την ιδέα ενός κοινοτικού οικολογικού σήματος για τα οικοπροϊόντα, το Συμβούλιο της τότε Ε.Ο.Κ. θέσπισε το σύστημα απονομής του, με την έκδοση Κανονισμού το 1992, η εξέταση του οποίου αποτελεί το αντικείμενο του επόμενου κεφαλαίου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία για το οικολογικό σήμα

2.1 Ο Κανονισμός 880/92 του Συμβουλίου

Στα πλαίσια του «προγράμματος δράσης» των ευρωπαϊκών κοινοτήτων 1987-1992 το Συμβούλιο της Ε.Ο.Κ. προέβη στην έκδοση του υπ' αριθμόν 880/92 Κανονισμού, ο οποίος σχετιζόταν με το σύστημα απονομής οικολογικού σήματος. Με τον συγκεκριμένο Κανονισμό η πολιτική του οικολογικού σήματος γινόταν δεσμευτική για όλα τα κράτη-μέλη (Σχινάς 1995), ενώ πολύ γρήγορα την υπό εξέταση δράση υιοθέτησαν και η Νορβηγία, το Λιχτενστάιν και η Ισλανδία.

Ο πρώτος, σχετικός με το οικολογικό σήμα, Κανονισμός προέβλεπε, πως αυτό θα απονέμεται στο εξής σε προϊόντα *ασφαλή* τόσο για το περιβάλλον, όσο επίσης και για τη δημόσια υγεία. Η ασφάλειά τους, όπως τονίζεται στο άρθρο 1, αφορά όλον τον *κύκλο ζωής* του προϊόντος, απ' το σχεδιασμό δηλαδή, την παραγωγή του, την εμπορία και τη χρήση του. Η βαρύνουσας σημασίας αυτή προϋπόθεση αφορά όλες τις

κατηγορίες προϊόντων που αναφέραμε στην προηγούμενη ενότητα, ενώ απ' το σύστημα απονομής εξαιρούνται βάσει του Κανονισμού τα τρόφιμα, τα ποτά, τα φαρμακευτικά προϊόντα, καθώς και τα παρασκευάσματα που θεωρούνται *επικίνδυνα* για τη φύση (βλ. Οδηγίες 67/548/E.O.K. και 88/579/E.O.K.).

Βέβαια, η επίδραση του κύκλου ζωής ενός προϊόντος απέναντι στο περιβάλλον εξετάζεται από κάποια συγκεκριμένα *κριτήρια* που τέθηκαν τόσο απ' τον Κανονισμό, όσο και από ύστερες Οδηγίες. Για να φέρει το σήμα ένα προϊόν οφείλει να καλύπτει τα πολύ αυστηρά κριτήρια (*Νικολαΐδου* 2010: σ. 96), τα οποία διαφέρουν ανά κατηγορία αγαθού, ενώ η διάρκειά τους ήταν συνήθως τριετής και διαρκώς ανανεούμενη (βλ. άρθρο 5 παρ. 5 Κανονισμού 880/92).

Όσον αφορά την αξιολόγηση του εάν ένα προϊόν καλύπτει τα προβλεπόμενα κριτήρια, ώστε να δύναται να λάβει τη χρήση της κοινοτικής οικολογικής σήμανσης, αυτή υπάγεται στην αρμοδιότητα ενός εθνικού φορέα για κάθε κράτος-μέλος. Για τη χώρα μας βάσει της Υπουργικής απόφασης 86644/2482 της 30ης Σεπτεμβρίου 1993 συστάθηκε το Α.Σ.Α.Ο.Σ. (Ανώτατο Συμβούλιο Απονομής Οικολογικού Σήματος) ως αρμόδιος φορέας για τη διαδικασία απονομής. Κάθε ενδιαφερόμενος στο εξής απευθυνόταν στο Α.Σ.Α.Ο.Σ. για την Ελλάδα -σε αντίστοιχους φορείς για κάθε άλλη χώρα-, ενώ η προβλεπόμενη απ' τον Κανονισμό 880/92 διαδικασία ήταν η εξής:

- ο ενδιαφερόμενος παραγωγός ή εισαγωγέας κατέθετε αίτηση στον αρμόδιο φορέα του κράτους του για την απονομή του σήματος (τα έξοδα διεκπεραίωσης του φακέλου του, τα πλήρωνε ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος).
- ο αρμόδιος φορέας προέβαινε στην αξιολόγηση του φακέλου, όπως επίσης και στην αντίστοιχη του προϊόντος μέσω επιθεωρήσεων.
- ύστερα απ' την αξιολόγηση αποφάσιζε για την απονομή ή μη του σήματος, κοινοποιώντας την αυτή στην Επιτροπή Απονομής (αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών-μελών και τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής - βλ. άρθρο 7 Κανονισμού).
- η Επιτροπή με τη σειρά της κοινοποιούσε την απόφαση του αρμόδιου φορέα στους αντιστοιχούς όλων των άλλων κρατών-μελών.

- απ' την αποστολή της κοινοποίησης προς την Επιτροπή, μετά από 30 ημέρες ο αρμόδιος εθνικός φορέας μπορεί να απονεμίσει το σήμα, εάν αυτή δεν φέρει κάποια αιτιολογημένη αντίρρηση.

Τοιουτοτρόπως, απονεμόταν το οικολογικό σήμα σ' ένα προϊόν, για το οποίο ετησίως ο παραγωγός ή εισαγωγέας του οφείλει να καταβάλλει κάποια συγκεκριμένα τέλη. Η υποχρέωσή του αυτή, άλλωστε, απορρέει απ' τη σύμβαση που υπογράφει με τον αρμόδιο φορέα, στην οποία περιλαμβάνονται οι όροι χρήσης της σήμανσης. Έπειτα απ' την υπογραφή της, το προϊόν ή η υπηρεσία που φέρει πια τη σήμανση δημοσιεύεται στην επίσημη Εφημερίδα των ευρωπαϊκών κοινοτήτων, στοχεύοντας στην *πληροφόρηση* του καταναλωτικού κοινού για τα χαρακτηριστικά του, τα κριτήρια που πληροί και τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν. Απ' την άλλη, και ο κατασκευαστής ή ο έμπορος του αγαθού έχει τη δυνατότητα να το διαφημίζει, αναφερόμενος στο σήμα που διαθέτει.

Τέλος, στο άρθρο 18 του Κανονισμού προβλεπόταν η μέσα σε διάστημα 5 ετών επανεξέταση του συστήματος απονομής. Η επανεξέτασή του οδήγησε στην αναθεώρηση του συστήματος απονομής με την έκδοση του υπ' αριθμόν 1980/2000 Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, ο οποίος, όπως θα εξετάσουμε, στόχευε αφ' ενός στην απλούστευση της λειτουργίας του και στην εν δυνάμει αύξηση της αποτελεσματικότητάς του, αφ' ετέρου στην περαιτέρω προώθησή του για την αποδοχή του απ' το ευρύ κοινό.

2.2 Ο Κανονισμός 1980/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου

Έχοντας διανύσει το ευρωπαϊκό σύστημα απονομής του οικολογικού σήματος μια δετία, αναθεωρήθηκε με την έκδοση του Κανονισμού 1980/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου. Ο νέος αυτός Κανονισμός έθετε ως προς την απονομή του σήματος τους εξής στόχους:

- την απλούστευση των διαδικασιών λειτουργίας του συστήματος

- την ευρύτερη αποδοχή του απ' το καταναλωτικό κοινό
- την επέκτασή του και σε υπηρεσίες

Όσον αφορά τον πρώτο στόχο του νέου Κανονισμού, όντως οι διαδικασίες απονομής του σήματος βελτιώθηκαν. Όπως περιγράφεται χαρακτηριστικά ο τρόπος απονομής στο άρθρο 7 του Κανονισμού, πάλι σημαίνοντα ρόλο για την απονομή διαδραματίζει ο αρμόδιος εθνικός φορέας. Ωστόσο, στο εξής, απ' τη στιγμή που θα λάβει την αίτηση απ' το ενδιαφερόμενο και θα προβεί σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες (έλεγχος πλήρωσης κριτηρίων, επιθεώρηση, ορισμός διορθωτικών ενεργειών), ο φορέας δεν υποχρεούται να αποστείλει την απόφασή του στην αρμόδια Επιτροπή, αναμένοντας την απόφασή της. Αντιθέτως, προβαίνει στην ενημέρωση των αρμοδίων φορέων όλων των υπολοίπων μελών, και εάν δεν προκύψει κάποια αντίρρηση, υπογράφει τη σύμβαση με τον ενδιαφερόμενο κατασκευαστή. Επιπλέον, στα πλαίσια της διαδικασίας απονομής, στο παράρτημα V του Κανονισμού ορίζονται πια τα ετήσια τέλη χρήσης του σήματος, για τα οποία λίαν συντόμως εξεδόθη και η Οδηγία 2000/728/Ε.Κ. (στην Ελλάδα ενσωματώθηκε με την 19ης Οκτωβρίου 2001 Υπουργική Απόφαση 59847 περί «Καθορισμού του τέλους αίτησης για την απονομή του κοινοτικού οικολογικού σήματος και του ετήσιου τέλους χρήσης του»).

Ωστόσο, η μεγάλη καινοτομία του Κανονισμού έγκειται στη σύσταση, βάσει του άρθρου 13, του «Συμβουλίου οικολογικής σήμανσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης», του επονομαζόμενου και EUEB. Το συμβούλιο αυτό αποτελείται από αρμόδια όργανα-εκπροσώπους κρατών-μελών, όπως επίσης και από άλλες ομάδες διαβούλευσης, στις οποίες συμμετέχουν επαγγελματικές οργανώσεις, βιομήχανοι, χονδρέμποροι, εισαγωγείς κ.λπ. (βλ. άρθρο 15 Κανονισμού 1980/2000). Κύρια αρμοδιότητα του νεοσυσταθέντος αυτού ανεξαρτήτου οργανισμού αποτελεί ο καθορισμός και η ανανέωση των κριτηρίων οικολογικής σήμανσης, όπως και των απαιτήσεων της εκτίμησης απ' τους εκάστοτε αρμόδιους φορείς. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό πλέον των κριτηρίων αποτελεί η αντικειμενικότητά τους, ενώ όπως τονίζεται στο άρθρο 2, για να περιληφθεί μια κατηγορία προϊόντος στο σύστημα, πρέπει στο εξής να αντιπροσωπεύει σημαντικό όγκο πωλήσεων και εμπορίου στην εσωτερική αγορά (Γκιζάρη-Ξανθοπούλου 2003: σ. 192).

Εκτός όμως απ' τον καθορισμό των κριτηρίων, στις αρμοδιότητες του EUEB

περιλαμβάνεται και η προώθηση των προϊόντων με οικολογική σήμανση, καλύπτοντας το δεύτερο στόχο, την ευρύτερη δηλαδή αποδοχή τους απ' το καταναλωτικό κοινό. Το Συμβούλιο απονομής σε συνεργασία με τα κράτη-μέλη και την Επιτροπή οφείλουν να προωθούν τη χρήση του κοινοτικού οικολογικού σήματος με εκστρατείες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης τόσο των καταναλωτών, όσο και των παραγωγών και εμπόρων. Στη συγκεκριμένη προσπάθεια εντάσσονται οι τελετές που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα μας το 2002 για την απονομή του σήματος σε επιχειρήσεις (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2002*).

Επιπλέον, την όλη προσπάθεια ενισχύει η υιοθετούμενη συνεργασία με μη κυβερνητικούς οργανισμούς και οργανώσεις περιβάλλοντος, αλλά και με άλλα κοινοτικά συστήματα επισήμανσης ή πιστοποίησης ποιότητας, όπως τα βιολογικά γεωργικά προϊόντα. Τέλος, όπως τονίζεται και στο άρθρο 11 του Κανονισμού 1980/2000 για την προώθηση του κοινοτικού οικολογικού σήματος, απαραίτητος είναι και ο συντονισμός με τ' αντίστοιχα εθνικά συστήματα κρατών-μελών όπως το γερμανικό οικολογικό σήμα («ο μπλε άγγελος»), ο «κύκνος της Νορβηγίας» κλπ.

Πέραν όμως της προώθησής του για την ευρύτερη αποδοχή του, το κοινοτικό οικολογικό σήμα μέσω του νέου Κανονισμού επεκτάθηκε και σε τουριστικές επιχειρήσεις. Ο θεσμός της ειδικής σήμανσης αφορά πια και τουριστικά καταλύματα που προωθούν βιώσιμες πρακτικές (*ΙΣΤΑΜΕ 2006: σ. 31*), τα οποία σέβονται το περιβάλλον, χρησιμοποιώντας *ορθολογικά* υδατικούς, αλλά και ενεργειακούς πόρους. Στην Ελλάδα το 2003 τέθηκε η πρώτη υποψηφιότητα τουριστικής επιχείρησης για την απονομή του σήματος -το Sunwing Resort Kallithea της Ρόδου- (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2003*), ενώ στα ίδια πλαίσια κινήθηκε και το πρόγραμμα «Πράσινη Δραχμή II», στο ευρύτερο πεδίο του χρηματοδοτούμενου προγράμματος LIFE (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2006*). Επομένως, μέσω των συγκεκριμένων δράσεων αντιλαμβανόμαστε τη συμπίεση της πολιτικής του οικολογικού σήματος με τον αειφόρο τουρισμό, που αφορά τουριστικά καταλύματα, οικολογικές προμήθειες, αλλά και προαγωγή τοπικών προϊόντων.

Εντούτοις, παρά τις καινοτομίες του, σε λίγα χρόνια διαπιστώθηκε σε κοινοτικό επίπεδο η ανάγκη τροποποίησης και αυτού του Κανονισμού. Έτσι, από κοινού Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο προέβησαν στις 25 Νοεμβρίου 2009 στην έκδοση του υπ' αριθμόν 66/2010 Κανονισμού, σχετικού με το οικολογικό σήμα της

Ε.Ε..

2.3 Ο Κανονισμός 66/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου

Ο τρίτος κατά σειρά Κανονισμός περί της απονομής του οικολογικού σήματος εκπονήθηκε σε μια περίοδο, όπου το σύστημα είχε συνδεθεί και με άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, απ' την 16η Ιουλίου 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε εντάξει την οικολογική σήμανση στο γενικότερο σχέδιο δράσης για την «Κατανάλωση και Παραγωγή - Βιώσιμη Βιομηχανική Πολιτική» (Νικολαΐδου 2010: σ. 97). Επίσης, είχε συντονιστεί με τις «Πράσινες Προμήθειες Δημοσίου», καθώς σε πολλά κράτη-μέλη επιλέγονταν για αγορά πολλά οικοπροϊόντα εξαιτίας του χαμηλότερου κόστους τους, λαμβάνοντας υπ' όψιν τον συνολικό κύκλο ζωής. Παρά ταύτα όμως, στην πορεία του χρόνου διαπιστώθηκαν για μια ακόμη φορά ορισμένες δυσλειτουργίες σε σχέση με το σύστημα, οι οποίες οδήγησαν του ιθύνοντες στην εκ νέου τροποποίησή του.

Κατ' αρχάς, η χρήση του οικολογικού σήματος κρινόταν -και ίσως κρίνεται ακόμα και σήμερα- περιορισμένη. Ως αιτίες για τη συγκεκριμένη κατάσταση θεωρήθηκαν η διοικητική επιβάρυνση που απέρρευε απ' τη χρήση του, όπως επίσης και τα υψηλά τέλη που όφειλε να καταβάλλει κάποιος για να φέρουν το σήμα τα προϊόντα του.

Σχετικά με τη διοικητική επιβάρυνση, ως λύσεις στο σύστημα επελέγησαν η απλούστευση των ενεργειών απονομής του, όπως επίσης και ο εξορθολογισμός των διαδικασιών εκτίμησης και εξακρίβωσης του εάν ένα προϊόν ή υπηρεσία πληροί τις προϋποθέσεις. Όσον αφορά το πρώτο σκέλος, στο εξής ο κάθε ενδιαφερόμενος όφειλε να ακολουθήσει για την υπογραφή χρήσης του σήματος με τον αρμόδιο φορέα την κάτωθι διαδικασία:

- προετοιμασία φακέλου (συλλογή και τεκμηρίωση στοιχείων)

- υποβολή αίτησης και φακέλου στον αρμόδιο φορέα (στην Ελλάδα στο Α.Σ.Α.Ο.Σ.)
- αποστολή πρόσθετων στοιχείων -εάν αυτά απαιτούνται- εντός εξαμήνου
- επιθεώρηση απ' τον αρμόδιο φορέα
- ορισμός διορθωτικών ενεργειών, εάν αυτές απαιτούνται
- νέα σύντομη επιθεώρηση
- απονομή σήματος και υπογραφή σύμβασης με τους όρους χρήσης του

Ωστόσο, όπως έχουμε προαναφέρει, ένα προϊόν για κριθεί κατάλληλο ώστε να φέρει το οικολογικό σήμα, οφείλει να πληροί κάποια συγκεκριμένα κριτήρια. Αρμόδιος φορέας για την εκπόνηση και την αναθεώρηση των κριτηρίων απονομής του κοινοτικού οικολογικού σήματος, για τον οποίο γίνεται ιδιαίτερη μνεία και στον συγκεκριμένο Κανονισμό (βλ. άρθρο 5 Κανονισμού 66/2010), είναι το «Συμβούλιο Οικολογικής Σήμανσης της Ε.Ε.», αποτελούμενο από αντιπροσώπους των αρμόδιων φορέων των κρατών-μελών και άλλων ενδιαφερομένων. Τα ομολογουμένως αυστηρά αυτά, αλλά και κρίσιμα συνάμα για την απονομή κριτήρια, διαφέρουν ανά κατηγορία προϊόντος, ενώ ο τρόπος εκπόνησης και αναθεώρησής του αναφέρεται πια στο Παράρτημα Ι του παρόντος Κανονισμού.

Απ' την άλλη, όσον αφορά τα τέλη χρήσης της σήμανσης, όπως αυτά εντοπίζονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού, είναι σαφώς μειωμένα με σκοπό την ενθάρρυνση όλο και περισσότερων ενδιαφερομένων στη λήψη μέτρων, ώστε τ' αγαθά του να κριθούν άξια απονομής του σήματος. Συγκεκριμένα, τόσο τα έξοδα της αίτησης, όσο και το ετήσιο τέλος διαφέρουν ανάλογα με το μέγεθος της κάθε επιχείρησης, ενώ επίσης προβλέπονται ειδικές εκπτώσεις -της τάξεως του 20%-, εάν αυτή είναι συνδεδεμένη με κάποιο άλλο περιβαλλοντικό πρόγραμμα της Ε.Ε., όπως το EMAS ή το ISO 14001.

Τέλος, και στο νέο Κανονισμό διεξάγεται προσπάθεια για την *προώθηση* της χρήσης του σήματος, όπως και της κατανάλωσης οικοπροϊόντων. Το Συμβούλιο Οικολογικής Σήμανσης της Ε.Ε. σε συνεργασία με την Επιτροπή προβλέπεται να

προάγουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης κάθε ενδιαφερομένου (καταναλωτή, παραγωγού, εμπόρου κλπ), ενώ ιδιαιτέρως απαραίτητη κρίνεται και η ανταλλαγή πληροφοριών και πείρας μεταξύ των αρμοδίων φορέων των κρατών-μελών.

Με τον Κανονισμό 66/2010 κλείνει η γενική νομοθεσία της Ε.Ε. -διότι Οδηγίες για κάθε προϊόν εκδίδονται συνεχώς-, σχετική με την απονομή του οικολογικού σήματος. Στην επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε εάν και κατά πόσο οι αισιόδοξες προβλέψεις έγιναν πράξη, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδίως δε στη χώρα μας, την Ελλάδα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Απολογισμός της πολιτικής του κοινοτικού οικολογικού σήματος

Στην προηγούμενη ενότητα εντοπίσαμε τα βασικά σημεία της νομοθεσίας, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πάνω στα οποία έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα η πολιτική του οικολογικού σήματος. Μιας πολιτικής, η οποία κατά πολλούς εξουδετερώνει το δίλλημα μεταξύ περιβάλλοντος, ή ανάπτυξης, καθώς απ' την πράσινη τεχνολογία, που προϋποθέτει η απονομή της σήμανσης, περνά τόσο η *ουδέτερη* ανάπτυξη, όσο και η *οικολογική ισορροπία* (Μπακογιάννη 2008).

Το οικολογικό σήμα, όπως έχουμε προαναφέρει, απονέμεται, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, σε προϊόντα και υπηρεσίες, των οποίων τα στάδια του σχεδιασμού, της παραγωγής, της προώθησης, της διάθεσης και της χρήσεως σέβονται περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις, που σέβονται τη φύση, λαμβάνουν την επιβράβευση των πολιτών, αντιλαμβανόμενοι οι δεύτεροι πως συμπεριφορές που την αγνοούν, είναι μακροπρόθεσμα διπλά επιζήμιες, και για τον άνθρωπο και γι' αυτήν. Αυτό αποδεικνύει η έρευνα που δημοσίευσε το 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βάσει της οποίας το 75% των ερωτηθέντων απάντησε, ότι θ' αγόραζε φιλικότερα προς το περιβάλλον προϊόντα, ακόμα κι αν αυτά κόστιζαν περισσότερο! Κάπως έτσι άλλωστε δικαιολογείται το γεγονός, πως το 2010 στην κοινοτική αγορά κυκλοφορούσαν πάνω

από 25.000 προϊόντα και υπηρεσίες που έφεραν το οικολογικό σήμα (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2011: σ. 78*). Ωστόσο, η συγκεκριμένη αισιόδοξη εικόνα είναι, δυστυχώς, ενδεικτική και όχι απόλυτη για κάθε κράτος-μέλος, εάν λάβουμε υπ' όψιν μας την ελληνική πραγματικότητα.

Στην Ελλάδα η παραγωγή και χρήση οικοπροϊόντων άρχισε κάπως καθυστερημένα, στη δεκαετία του 2000. Τον Ιούλιο του 2002 παράγονταν 9 μόλις οικολογικά προϊόντα -κυρίως χρώματα και βερνίκια- (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2002*), ενώ τον Αύγουστο του 2006, 18 πιστοποιημένες εταιρίες κατασκεύαζαν 44 ελληνικά προϊόντα με την οικολογική σήμανση, μαζί με άλλα 105 εισαγόμενα που κυκλοφορούσαν στην ελληνική αγορά (*Eco-Textile 2006*).

Η προαναφερθείσα κατάσταση αποδεικνύει γιατί η Ελλάδα καταλαμβάνει θέση *ουραγού* στους περιβαλλοντικούς δείκτες της Ε.Ε., ιδίως μεταξύ των 15 παλαιότερων μελών. Το περιβάλλον στη χώρα μας αποτελεί μια παράπλευρη *συνιστώσα* άλλων εγχώριων πολιτικών (*Δικαίος 2007*), με συμβολική κατά κύριο λόγο, και όχι ουσιαστική θεσμοθέτηση και εφαρμογή περιβαλλοντικών νόμων! Οι διατάξεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, άλλωστε, όπως αποδεικνύεται και απ' τις σχετικές με το οικολογικό σήμα διατάξεις, περιορίζεται σε υπουργικές αποφάσεις και όχι σε προεδρικά διατάγματα, με αποτέλεσμα να εντοπίζεται μια *ποιοτική* έκπτωση των θεσπιζομένων κανόνων!

Για να επανέλθουμε όμως στην κοινοτική πολιτική οικολογικής σήμανσης, η ιδέα μιας αγοράς με «πράσινα» προϊόντα και υπηρεσίες σαφώς και αποτελεί για τη βιομηχανία, όπως δείχνουν σχετικές έρευνες, ευκαιρία για νέου τύπου επιχειρηματικές δραστηριότητες. Τοιουτοτρόπως όμως, ασκείται μια κριτική ως προς το οικολογικό σήμα, στηριζόμενη στην άποψη, πως αποτελεί το μέσο και μόνο μιας πολιτικής που στηρίζεται στην αγορά για να πετύχει τους στόχους της (*Γκιζάρη-Ξανθοπούλου 2003: σ. 202-203*). Πάνω σ' αυτό τίθεται σε αμφιβολία και η ανεξαρτησία των φορέων απονομής του, όπως επίσης και η αυτόματη και όχι διαβαθμισμένη και επιλεκτική απονομή του (*Γκιζάρη-Ξανθοπούλου 2003: σ. 198*).

Καταλήγοντας στο συμπέρασμα, η πολιτική του οικολογικού σήματος, παρά τις αμφισβητήσεις, κρίνεται επεικώς επιτυχημένη, ιδίως μετά τις τελευταίες μεταρρυθμίσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Για τους επικριτές της, καλώς ή κακώς στην

παγκοσμιοποιημένη κοινωνία τα πάντα, ακόμη και το περιβάλλον, κινούνται γύρω απ' την αχαλίνωτη αγορά. Γι' αυτόν τον λόγο, και η περιβαλλοντική πολιτική, για την αποφυγή της πλήρους υποβάθμισης και επισκίασμού της, οφείλει να προσαρμόζεται στην πρώτη, ενισχύοντας όμως παράλληλα και τις αυτοάμυνές της. Πάντως, παρά τις όποιες προσπάθειες των εμπλεκόμενων -κυβερνήσεων, ευρωπαϊκών οργάνων, παραγωγών, εμπόρων-, πρωταγωνιστής στην προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος δεν μπορεί να είναι άλλος, εκτός από την κοινωνία των πολιτών (Παπαδημητρίου 2008).